

nieuwe knoppen. Knoppen die wel reeds aan den stengel aanzaten, maar nog gesloten waren, en zich nu ontsloten.

En zulk een zich ontsluitende bloemknop aan den stam van de kerk des Heeren, dat is het gedoopte kind, dat nu belijdenis doet. Het staat reeds aan den stengel, want het is gedoopt.

Maar nu eerst gaat die bloemknop open.

Het is dus minder een heroïc daad van moed op treden voor den Heere, dan wel een zich nu voegen bij hen, wier roeping het is voor Jezus op te komen; en de belofte doen, om hem nu leven lang te belijden, en als een trouw belijder te staan voor zijn heiligen Naam.

Wie onder een aardschen koning dienst in zijn leger neemt, moet den krijgslid afleggen. Dat is zijn verbintenis. En nu hoort tot het aangaan van die verbintenis zeer zeker moed, want morgen den dag, als het op strijden gaat, kan die krijgslid nu het leven kosten; maar daarom kunt ge, bij het afleggen zelf van dien eed, uw heldhaftigheid nog niet toonen. Slechts verbindt die eed u, om morgen, om overmorgen, zoo dikwijls ge het vaandel van uw koning ziet wapperen en het geluid van zijn basuin hoort, ijlings achter hem op te trekken; op te trekken met de anderen; en in stipte gehoorzaamheid uw leven voor hem te wagen en uw bloed voor hem op het spel te zetten.

En zoo nu ook is uw openbare belijdenis. Dan legt ook gij den krijgseed aan Jezus uw Koning af; neemt dienst onder zijn heilige kruisbanier; legt zijn heilig wapentug aan; en verbindt u alsnu door altoos bindende belofte, om tot aan uwen dood toe trouw te zullen bewijzen aan hem, die u riep.

Zij het dus al een openbare belijdenis in het midden der broeders, opdat ook zij vernemen mogen, of ge met hen in éénzelfde heilig geloof staat, toch is het meer een *hele* ofte om uw levenlang te belijden, dan dat met die ure uw belijdenis zou zijn afgelopen.

Voor velen is het, helaas, als ze belijdenis hebben gedaan: *Nu ben ik er van af.* En natuurlijk dan is het een *valsche* belijdenis geweest. Want de echte belijder spreekt in zijn hart: *Nu mag ik beginnen.* Beginnen om voor Jezus op te komen, beginnen met mijn kracht in den dienst des Heeren te stellen, beginnen met te ijveren voor zijn naam.

En juist dat breekt den hoogmoed, die anders licht insloep.

Wie waant er te zijn, verheft zich; maar wie weet, dat hij nu zijn eerste schrede pas op den nieuwen weg gaat zetten, neigt er tot verlegenheid en vrees. En juist die verlegenheid waarin ze tot openbare belijdenis komen kan.

Niet om in angstvallige aandoening half terug te deinzen en in een vloed van tranen een uitweg te zoeken. Want al zou het tegen u getuigen, zoo ge op zulk een oogenblik niet tot in het diepst van uw wezen ontroerd wiert, en al mag die geroerdheid van het oogenblik zich ook wel in een stillen traan lucht geven, toch is al wat naar hartstochtelijk zenuwspels gelijk, zorgvuldig te weren. Van uw Jezus leest ge ook telkens, dat hij diep ontroerd was, maar dat hij weende maar een enkel maal.

Verlegenheid der ziel is dan ook heel iets anders.

Stille heilige verlegenheid spruit voort uit zeer kleinen dunk van zichzelf en zeer grooten dunk van de trouwe en de ontferminge Gods.

Als een stemme darbinnen fluistert: *«Ik ben niet waardig uw kind genaamd te worden. Wie ben ik, Heere, dat Gij mijn ziele alzo zalven wilt met uwen Heiligen Geest? o, Mijn God, ik ben geringer dan alle deze geestelijke weldadigheid, die uw ontferming mij bewijst.»*

Dus niet een hooge toon en niet een hooge borst, als om te zeggen: *«Die anderen gaan tegen Jezus in, maar ik niet, ik zal het voor Jezus opnemen, en zoo de zake van Jezus weer tot eere brengen.»*

Alsof hij u daarvoor noodig had. Hij, wien gegeven is *alle* macht in hemel en op aarde! Neen, maar om, half wegschuilt achter de anderen, kinderlijk blij en overgelukkig te zijn, dat ook gij nu tot deze levensbeslissing gekomen zijt, en dat ook gij nu mee moogt juichen met de schare, wier diepste zielstoon althans weer in hetzelfde reifrein eindigt.

«Om niet gerechtvaardigd door Christus onzen Heere»

Immers juist in dat om niet gerechtvaardigd ligt de hand tusschen *dien Jezus*, dien ge hier belijden wilt, en *het hart*, waarmee ge hem zult eeren.

Om niet!

In die twee korte woordkens ligt al uw zelfwegwerping, al uw zelfvernietiging voor uw God en uw Heer.

Om niet!

Dus is er geen steunsel in uw vroomheid, en geen voorspraak in uw hart, en geen roem voor u uit uw verleden. Dat dacht ge wel soms; dat heeft Satan u wel ingeluisterd; daar sloeg ge soms wel geloof aan. Maar dat valsche geloof bedroeg. Ge kwamt geen stap verder. Per gleed ge achteruit. Het was een besteden van uw arbeid voor wat geen brood is en een geven van uw geld voor wat niet verdrigt.

Tot ge hem hoort roepen, die riep: «o, Alle gij dorstigen, komt tot de wateren, en gij die geen geld hebt, komt, koopt en eet, ja, koopt zonder geld en zonder prijs wijn en melk!»

En toen hebt ge het gewaagd, niet in eigen moed, maar tegen uw eigen lafheid in; omdat een drijven van den Geest u als in machtige windvlaag voortuwt.

En zoo zijt ge tot uw Heiland gekomen, en ge hebt gedronken; gedronken wat ge dacht dat slechts water was, en zie het was wijn en melk.

Zoo kostelijk en zoo goed!

En daarom komt ge nu belijden. Belijden omdat ge gedronken hebt, en om niet gedronken hebt, wijn en melk.

Want het reifrein van het heilig lied jubelt om niet gerechtvaardigd door Christus onzen Heere.

En dit is nu zoo ge wilt de stoute *zelfverheffing*, die op de volkomen *zelfwegwerping* volgt.

Om niet, zoo blijft er niets geheel aan u; maar om niet gerechtvaardigd, en nu staat ge vlekkeloos rein en heilig voor uw God.

Want dat, en niets minder is uw heilig Evangelie en de rijkdom der genade van uw Heiland; dat alle uwe zonden wit zijn geworden als witte wolven, en dat ook de overblijvende zwakte alzo door Christus' zoetheit bedekt is, dat ge nu heilig en rein in hem voor uw God staat.

Torn hier nooit aan

Geloof het volkomenlijk. Belijd het volstandiglijk. Blijve het tot op uw sterfbed uw zalige vertroosting: In uzelfen meltsaach en niets geheel aan u; maar in uw Christus voor God gerechtvaardigd, en dus van alle zonden vrij. Zoo vrij, dat als ge zoo op het eigen oogenblik sterft, en ge de eeuwigheid ingingt, in die eeuwigheid niets dan engelenreinheden aan u zou gevonden worden, en Satan in het gericht niets tegen u vermogen zou.

Om niet gerechtvaardigd!

Kom dan met die stille belijdenis op de lippen tot de schare der geloovigen, om nu voortaan één strijd met haar te strijden.

Want immers die schare heeft ook geen anderen roem. Ze heeft ook geen geld en geen prijs, en dat ze toch gelaafd wiert met hemelsche verkwikking, is omdat ook zij zonder prijs en zonder geld wijn en melk ontving.

Ook zij gerechtvaardigd, maar om niet. En nu haar God lovend, en dat er weer bloemknoppen zijn die ontkopen, en dat er weer uit de gedoopten opkomen, die Jezus in der waarheid een Heiland hebben bevonden, en daarom met haar Jezus' dood gedanken willen.

Zoo heeft niemand iets: zoo zijn ze allen om niet gerechtvaardigd. En Gode alleen komt de lof en de eere toe.

KUYPER.

Amsterdam, 13 Maart 1891.

Uit de *Hervorming* vernemen we, dat Prof. Gunning zelf onslag gevraagd heeft van zijn colleges in de wijsbegeerte van den godsdienst, en dat wel op grond van het feit, dat hij *gemeend* had, ze te kunnen doceeren uit zijn beginsel, maar nu inzage zich te hebben vergist.

Hij schijnt thans van opinie, dat heel dit valk niet in de theologische faculteit thuis hoort.

Dit is zeer belangrijke winste.

Aan de Vrije Universiteit dacht men er van meet af zoo over, en in haar Theologische Encyclopaedie komt heel dit valk dan ook niet voor.

Tevens blijkt dat Prof. Gunning eerlang de rede zal uitgeven, waarmee hij dit mislukte college sloot.

We zijn benieuwd die toespraak te lezen.

De Wyminga bericht ons, dat hij door hen, die bedenking hadden tegen een enkel punt in *Separatie en Doleantie* geen gronden uit Gods Woord heeft hooren opgeven; maar meest de bedenking vernam, dat het eerst door velen anders was voorgesteld.

Dit nu bevreesde ons wel eenigszins, daar het toch niet aangaat, om van de lijn door een wan als Voetius aangegeven, zoo maar klakkeloos af te gaan, zonder eenigen grond uit het Woord daartegen te stellen; maar van den anderen kant vatten we toch wel, dat sommigen zich aanvankelijk zekere *voorstelling* van de zaak vormden, en nu moete hebben om die voorstelling te laten varen.

En dat te meer, daar sommigen Art. 73 van de Utrechtsche Synode, punt II en III, als gunstig voor hun voorstelling beschouwen; en, als ze dan zien dat Prof. Dr. Rutgers hiervan rapporteur was, zich allicht afvroegen, of Prof. Rutgers dan ook misschien een kerkrecht voorstaat, dat Voetius' kerkrecht omverwerpt.

Wat nu het laatste punt betreft, kan men volkomen gerust zijn. Men gevoelt toch wel, dat Dr. Kuyper een geschrift als *Separatie en Doleantie* niet de wereld inzendt, zonder hierover lang en breed met Prof. Rutgers geconfereneerd te hebben. Van woorden tot woorden mag men wel zeggen, is het door beiden besproken, en ongetwijfeld dankt het aan de critiek van Dr. Rutgers menige verduidelijking en toezegging. Maar elk vermoeden, alsof Dr. Rutgers ten deze tegen Voetius over zou staan, kan dan ook veilig worden prijsgegeven.

Ken der groote zegeningen, waarvoor men niet dankbaar genoeg kan zijn, is juist, dat deze historische studie ons bewaart voor het ventileren nu door den een, dan door den ander, van allerlei onbekookte en ondoordachte denkbeelden, waardoor de leiders der Doleantie gedurig tegenover elkander zouden komen te staan.

Zien we, om de zaak tot nadere toetsing te brengen, nu eerst wat onder partijen over en weder vaststaat.

Dit nu komt hierop neer.

Niet heel de kerk van Christus leeft op dit oogenblik op aarde. Vele leden van 's Heeren Lichaam zijn reeds de eeuwigheid ingegaan; en vele andere zijn nog niet geboren.

Die leden van 's Heeren Lichaam die thans op aarde leven, en allen gedoopt zijn of geacht worden zulks te wezen, vormen over alle deelen van deze aarde verspreid een organisch geheel; niet alsof zij saam het volle Lichaam des Heeren zouden zijn; maar in dien zin, dat men op aarde tusschen menschen en menschen onderscheidende, zeggen moet: Bij hen is het Lichaam des Heeren, en bij de anderen niet. Want wel zijn er ook vele hypocrieten met deze ware leden verbonden, en ook gedoopt, maar deze tellen niet mede; alleen de leden van Christus vertoonen zijn kerk op aarde. In dien zin spreekt men dan ook van een Christelijke kerk, die over heel de wereld verspreid is.

Als zoodanig echter is deze kerk geen instituut, noch heeft ze een instituut. Veel eer bestaan er in deze ééne algemeene Christelijke kerk tal van instituten; deels plaatselijk, deels over meerdere plaatsen zich uitstrekkend, deels zelfs over velerlei deelen van den aardbodem verspreid. Soms bestaan er zelfs meerdere instituten in eenzelfde stad of dorp. Denk b. v. aan Londen, Amsterdam enz.

Voorzover nu de leden der algemeene Christelijke kerk met zekere bestichtheid meeleven, rekenen ze zichzelven als tot één van deze vele instituten te behooren; tengevolge waarvan men pleegt te zeggen,

dit dit instituut in Londen of Amsterdam zooveel, en het andere zooveel, leden tellt.

Aan deze instituten nu kleefde de openbaring van het ambt. Niet het ambt zelf. Dat komt uit Christus. Maar de *openbaring* er van. Zonder instituut is nergens ter wereld, na den dood der heilige apostelen, een ambt denkbaar. De apostelen hadden een ambt voor heel de kerk. De nu geldende ambten niet alzo. Denk u dus een land, waarin geen enkel kerkelijk instituut bestond, zoo zou in dat land ook geen enkel ambtsdrager van Christus zijn. Dit komt daar vandaan, dat Christus wel het ambt geeft, maar dat hij de aanwijzing van de personen voor het ambt aan zijn kerken opdroeg, en dat de kerken dit niet doen kunnen, of ze moeten geordend zijn, d. w. z. een instituut hebben geformeerd.

Gevolg hiervan is, dat elk instituut eigen personen voor het ambt kiest, en dat andere instituten deze ambtsdragers slechts vooroverre erkennen, als ze in deze kerken waarborgen zien voor haar Christelijk karakter.

En daar nu de heilige Doop en het heilig Avondmaal alleen door de dragers van het ambt kunnen bediend worden, zoo is het duidelijk en noodzakelijk, dat niet het Sacrament, maar wel de *bediening* van het Sacrament altoos uitga van zulk een instituut.

Dit feit nu, dat Doop en Avondmaal voor hun bediening aan het instituut hangen, brengt met zich, dat de tucht en het opzicht, kortom, de kerkelijke discipline eveneens niet anders dan van het instituut kunnen uitgaan. Wie toch Doop en Avondmaal zal bedienen, moet weten aan wie ze te bedienen zijn, en hieromtrent kan hij geen aanwijzing ontvangen dan van het instituut. Eigen, persoonlijke verklaring van den eerste den beste die zich aanmeldt, geldt hier niet. Dit ware bodemloos subjectivisme.

Tot zooverre zijn partijen het, naar ons beste weten, volmaakt eens. En eens ook hierover, dat, zoo het in een geformeerde kerk tot reformatie niet maar van seden en gebruiken, maar tot reformatie *van het instituut* komt, deze reformatie kracht en geldigheid moet hebben voor allen, die op het oogenblik dezer reformatie, geacht werden tot dit instituut te behooren.

Van dit punt af echter gaan partijen uiteen. Nu toch zegt men enerzijds: Allen die op zulk een oogenblik tot zulk een instituut behooren, blijven als leden van dit instituut voortleven; kunnen zich niet aan dit instituut onttrekken; en blijven alzo tot hun dood toe voorwerpen van de tucht van dit instituut. Terwijl wij onzerzijds verklaarden: Niet alzo. Zoo voor als na, verbleef aan deze leden de vrijheid, om zich van dit instituut los te maken; en zoodra ze dit gedaan hebben, houden ze op te behooren tot de voorwerpen waarover de tucht van dit instituut gaat.

Wel, ook dit is niet in geding, blijft het een iegelijks plicht en roeping, en dus ook roeping van dit instituut, om den personen die zich feitelijk of schijnbaar van losmaken, het verkeerde hiervan onder het oog te brengen, en ze met allen sedelijken drang te dringen tot terugkeer; maar voorwerpen van Tucht zijn ze voor dit instituut, van het oogenblik van hun losmaking af, niet meer.

Zoo nu het geschil staande, dient derhalve onderzocht: 1°. of de leden van een kerkelijk instituut gehouden zijn, tot aan hun dood toe leden van dit instituut te blijven, dan wel het recht hebben, er mede te breken. En 2°. of de kerkeraad, als bestuurscollege van het instituut, al dan niet recht en macht van Tucht behoudt over personen, die verklaren niet meer tot zijn instituut te behooren.

Dit is, we erkennen het, koud en nuchter geredeneerd; maar zoo koud en nuchter wenschen we met opzet te blijven.

Niet op pathetische ontboezeming, maar op bondig betoog komt het ten deze aan.

In de *Basuin* vonden we reeds deze week het officieel bericht, dat de heer Ds. Van Lingen in de Chr. Gereformeerde kerk beroepbaar is gesteld.

Het is vervat in deze termen:

De Classe Arnhem, bijgestaan door de Provinciale deputaten, heeft in hare vergadering van den 3. Maart 1891 den Welw. Zeerl. Heer Ds. F. P. L. C. van Lingen te Zeiten beroepbaar gesteld tot predikant der Chr. Geref. kerk.

Stelle de Heere Zew. tot een rijken zegen voor zijne Gemeente.

De Classe voornd, B. DE JONG, Pres. D. KRUGER, Scriba.

Dit verblijdt ons. Hiermee toch is de bizarre quaestie over de quasi-apostolische roeping van dezen prediker de wereld uit. De zaak staat nu zoo, dat Ds. Van Lingen, gelijk dit bij elk prediker hoort, drang van Godswege in zijn ziel gevoelt, om te dienen in het Woord; dat hem hiertoe de talenten middelrijk verleend zijn; en dat hij nu ook bij een gevestigd kerkelijk instituut aanzoek heeft gedaan, om beroepbaar te worden verklaard.

Stel nu, dat hij zulk een wettige roeping ontvangt en aanneemt, dan is alles in orde; en kan tot dit zonderling incident althans het zwijgen gedaan.

Zoo zijn we dan geheel bevestigd in onze overtuiging, dat de Christ. Geref. kerk, zoodanig als eenige Gereformeerde kerk, een zending erkent, die alleen op de subjectieve roeping berust; en Ds. Van Lingen heeft ten slotte dan toch in deze zaak een uitzonderend voorbeeld gegeven, hoe men wel doet met een onhoudbaar standpunt te laten varen.

De meermalen door ons verdedigde stelling, dat de Diaconie een breedere plaats in het kerkelijk leven behoort in te nemen, vindt, gelijk begrijpelijk is, nog op verre na niet overal instemming.

Het schijnt verreweg het gemakkelijkst, den dienst der barmhartigheid op breede schaal aan de particuliere liefdadigheid over te laten, en zich als kerk te bepalen, gelijk dusver, tot het uitreiken van wat geld aan weduwen of ouden van dagen; desnoods bij een harden winter ook aan jongeren.

Zelfs vraagt men ons, of de Schift ons hiertoe niet noopt, daar toch in Hand 4 alleen sprake is van weduwenverzorging, en ook in 1 Tim. 5 alleen van de „verzorging van weduwen” gemeld wordt.

Hiervan nu zouden we zeggen willen, dat die te veel bewijst, niets bewijst. Neemt men toch het in Hand 4 en 1 Tim. 5 vermelde als aanwijzing van de grenzen der diaconale werkzaamheid, dan zou daaruit volgen, dat de Diaconie zich ook niet met wezen en ouden van dagen hebben in te laten; iets wat wel niemand beweren zal. En toch noch in Hand 4, noch in 1 Tim. 5 is van wezen of ouden van dagen sprake.

Reeds hieruit blijkt dus, dat men Hand 4 en 1 Tim. 5 niet zóó opvatten kan noch mag. Wel staat er in Hand 4 dat een verzuim in de weduwenverzorging aanleiding gaf, om den dienst der Tafelen van dien van het Woord te scheiden; maar volstrekt niet, dat de dienst der Tafelen enkel in weduwenverzorging bestond. En evenzoo wordt in 1 Tim. 5 wel geleerd, dat weduwen, die een natuurlijke verzorger hebben, niet ten laste van de kerk mogen komen, maar volstrekt niet, dat de kerk niet ook te zorgen heeft voor ouden van dagen, weezelen, hongerlijdenden, kranken, enz.

Wel ligt in 1 Tim. 5 uitgesproken, dat er heel wat lijden en ellende is, waarvoor van Godswege in ouders, kinderen, familieleden enz. natuurlijke verzorger besteld zijn; en evenzoo blijkt uit heel de Schrift, dat de oefening der barmhartigheid volstrekt niet een privilege van de Diaconie is, maar wel terdege ook aan elk lid op het hart is gebonden.

Vraagt men ons echter, wat voor ons de diepste grond is, waarom we, op gezag der Schrift, een uitgebreider werkkring van de Diaconie eischen, dan ligt die grond in het optreden van den Christus, wiens gestalte thans zijn kerk moet dragen. En nu zien we in het optreden van den Heiland twee zeer onderscheiden diensten. Eenerzijds predikt hij het Woord, en anderzijds lenigt hij allerlei menselijke ellende. Hij spijs de schare, die geen brood heeft. Hij zorgt voor dooven en blinden. Hij ontfermt zich over de meltsaachen en de bezetenen.

Zal nu de kerk, in haar mate, beeld-draager van Christus op aarde zijn, zoo moet ook zij dezen tweeledigen dienst aanvaarden. Zij moet het Woord prediken en allerlei menselijke ellende lenigen.

De grenzen nu, die hierbij te trekken zijn voor den dienst der Diaconie en den dienst der leden van de kerk, zijn niet zoo onzeker. Immers buiten diaconale bemoeiing valt alle verzorging van dezulken, die een natuurlijke verzorger hebben, en door dien natuurlijke verzorger geholpen worden. Voor de Diaconie blijven alzo degenen die *geen* natuurlijke heiper hebben, en door dezen niet geholpen worden. En ten andere is voor sommige deelen der barmhartigheid organisatie noodig, voor andere niet. Voorzover nu b. v. organisatie noodig is voor verzorging van weezelen, ouden van dagen, blinden, dooven, idioten, kranzinnigen, enz. is niet het particuliere lid, maar de georganiseerde Diaconie de aangewezen macht.

Vat men dit toch anders op, dan ontstaat er of particuliere organisatie voor de barmhartigheid buiten de Diaconie om, of de Staat neemt deze verzorging op zich. En beide nu krenkt de eere der kerk en wijst haar op haar nalatigheid.

Zoo is dan thans ook metterdaad de toestand. De kerk staat stil en anderen handelden, en hiermee is de eere van den Christus verkleind en de Diaconie, als een bedieningsbureau, in zekere minachting gekomen. Mannen van naam en invloed zitten wel in de besturen van al zulke vereenigingen, of treden namens den Staat als verzorger op, maar ze willen geen diaken zijn. En dit nu zegt genoeg.

Hierover is schuld te belijden, en vooral waar in onzen tijd de ellende zooveel machter proportie aanneemt, en de drang om allerlei nood te lenigen zooveel grooter is, moet de Diaconie of al meer achteruit treden, en gelijk in de meeste landen geheel verdwijnen, of wel, zal ze haar eere herwinnen, dan moet ze allengs tot zelfbewustheid ontwaken, en zich een andere voorstelling van haar taak vormen.

Nu kan dit zeker niet opeens, vooral niet bij de kerkelijke gedeeldheid, die zooveel kracht verteert.

Maar dit behoeft ook niet. Reeds is het genoeg, zoo het slechts gelukken mag, allengs andere denkbeelden ingang te doen vinden, en ook in onze Diaconie allengs iets te doen schitteren van de barmhartigheid die in Christus Jezus was.

Bits komt de *Wag.* op tegen het beweren, dat het Conflict te Amsterdam aangekomen is door de *Avondmaalsquaestie*.

Neen, zegt ze, het Conflict kwam door de *Beheersquaestie*. En haar bewijs is, dat het Classicaal Bestuur van Amsterdam het in de Avondmaalsquaestie met den kerkeraad in hoofzaak eens was.

Op een iegelijk, die dit niet beaamt, past ze het beruchte zeggen van een reeds overleden predikant toe: „Het liegt.”

Nu begrijpen we, dat de *Wag.* niet anders kan spreken. Ze is gebonden. Door de waarheid geen leugen te noemen, zou ze een oordeel over zich zelve vellen.

Toch mag dit ons niet beletten vast te houden aan de feiten der historie.

En die feiten zijn:

1°. Dat het Classicaal Bestuur het met den kerkeraad in zake de Avondmaalsquaestie zoo voormaakt *oneens* was, dat een van zijn eerste daden was, aan de 200 Moderne leerlingen den toegang tot het heilig Avondmaal te ontsluiten.

2°. Dat de Algem. Syn. Commissie, nog eer er van eenige Beheersquaestie sprake was, aan den kerkeraad van Amsterdam, alleen op grond van de Avondmaalsquaestie, haar ultimatum zond.

En 3°. dat daarna op leepe, sluwe wijze, de Beheersquaestie is geschoven vóór de Avondmaalsquaestie, om den schijn te redden alsof het Conflict niet de belijdenis gold.

De *Wag.* zij dan ook gerust. Geen historischrijver, die zich zelf eert, zal er na verloop van twintig jaren anders over oordeelen.

Door den heer R. Visser is een interessant vlugschrift uitgegeven onder den titel: *De sociale quaestie en de kerken* (Lecuurden bij A. Jongbloed).

Deze heer Visser, die zich als diaken gevoelt, over het verband tusschen ons kerkelijk leven en de sociale quaestie een woord mee te spreken, is een principiel man, die blijkbaar heeft nagedacht eer hij schrijven ging, en daargelaten nu zekeren radicalen trek, die hem soms parten speelt, metterdaad een zeer lezenswaardig betoog ten beste gaf.

Zijn beschouwingen over de roeping der kerken te dezen opzichte trekt hij op pag. 33 saam in deze twaalf punten:

Zal de kerk wassen en kracht uitoefenen, dan moet zij:

1°. door de bediening van het Woord en de Sacramenten, het geloof, de hoop des eeuwigen levens, versterken;

2°. door verbreiding des evangelies in en buiten het land velen tot het geloof trachten te brengen;

3°. door de prediking de waardij der tijdelijke goederen doen kennen, ook in betrekking tot het eeuwige;

4°. door prediking, catechisatie en andere middelen de rechten der menschen op de noodige levensbehoeften doen kennen;

5°. evenzoo de rechten en wetten der burgerlijke samenleving en dit in verband met het staatsbestuur;

6°. door allerlei middelen wijzen op onderscheidene gaven en in verband hiertoe op rijken en armen;

7°. op eigen erf toezien, dat het recht niet gebogen wordt;

8°. de oefening der barmhartigheid op eigen erf en zooveel mogelijk daarbuiten ter hand nemen;

9°. aanspreken tot zelfwerkzaamheid der leden en tevens tot wederkerige hulp;

10°. aandrigen op het houden van den sabbat en op voldoende rusttijd voor allen;

11°. de kerk gescheiden houden van den Staat maar tegelijk hare rechten verdedigend en aansprekend tot het onderhouden van Gods getuigenissen; en

12°. een open oog hebben voor al de nooden der maatschappij, de oorzaken der ellenden opsporen, middelen ter genezing uitzoeken en het immer herhalen: De zonde is een schandvlek der natien.

Deze en andere wenken kunnen, ook met het oog op het Sociaal Congres, nut afwerpen; doch waar we vooral de aandacht op willen vestigen is het denkbeeld van den schrijver, om de gelden, die nu van Staatswege aan de kerken worden uitbetaald, voortaan ten bate van de armen te besteden, en zelfs alle besittingen van de oude kerkgenootschappen en kerken verbeurd te verklaren en aan te wenden tot leniging van maatschappelijke ellende.

Het behoeft wel niet gered, dat wij er niet aan denken, zulk een denkbeeld te steunen, en veel eer te meer er tegen waarschuwen, om zulke gevaarlijke denkbeelden in omloop te brengen.

Maar toch mag wel in het oog gehouden, wat Ds. Gispén er in de *Basuin* over opmerkt.

Ds. Gispén wijst er op, hoe deze goederen eertijds het eigendom waren van de burgerlijke gemeenschap; op dien grond ten gebruike aan de Roomsche-Katholieken zijn afgestaan, zoolang de burgerlijke gemeenschap in de Roomsche-Katholieke kerk de draagster der waarheid zag; en naar dienzelfde regel in de dagen der Reformatie ten gebruike zijn afgestaan aan de Gereformeerden, op grond dat de burgerlijke gemeenschap toen in de Gereformeerde religie het heil des volks zag.

Thans nu „de burgerlijke gemeenschap” onder de leiding van Liberalen en Radicals almeer tot het inzicht komt, dat de Gereformeerde religie plaats moet maken voor het *Humanisme*, ware het dus volkomen consequent, zoo de Staat thans alle deze goederen bestemde voor humanitaire doeleinden.

Tot zóóverre Ds. Gispén, met wiens voorstelling we daarom niet kunnen medegaan, omdat hij over het hoofd ziet, dat de Staat in het begin dezer eeuw de goederen, die de kerken dusver nog slechts in gebruik hadden, in 1810 en daarna in *eigendom* heeft afgestaan.

Aan eigendom nu kan niet getornd dan door *onteigening*, en onteigening minder dan tegen den kostenden prijs kent onze wetgeving dusver nog niet. Ook al wilde de Regering zoo iets beproeven, toch zou de rechter buiten eenigen twijfel deze daad wraken.

Maar, en hierop mag wel gelet: bijaldien de kerken, die nu nog in het genot van landsgelden zijn, niet eer het te laat is, tot een atrekening met de overheid komen, is het aan geen den minsten twijfel onderhevig, of, bij een meer radicale ontwikkeling van onze politiek, zullen ze verliezen *zonder atrekening*.

Just daardig gezien v gram, dat he ning zocht t nu van alle toch voor t zeer te bett leven er een eenvoudigd o voor beschild Weg gaat onder afreke nodale zijde Antirevolutio slaan, dan m de dagen kom gaande korta wat men thai

Op allesz Hoop geantw insluiting va onze Gerefor verzekering g ruststelt.

De Hoop dit ingewikk voorwaardelij telen te onde

Welm, me wie aandacht delingen der kerken van l daarbij de O punt heeft ge blik aarzelen schriften des dwingen en n der profetie den zou, om Joden uit Azi te zien, dat d der Heilsbelo

Paulus zegt niets dan ta boom van Isr toen op dezer de volkeren dat deze oo Israél, met w Christelijke k is dus de sta vindt ge ond dan de afgehe

Zij derhalv tot Christus zich in nog zullen, keeren tot het oude, zegt dat ze al olijfbom wot apostolische v op de vraag: „moet geantwo en dat van d Joden dan?” d lietischen oors van Israél zij inlijving in de van Abraham

Dit is nu v Ons doel v kenen tegen e zich in onze d ben, om de tegen de uitte telen in.

En dit nu Als Jezus e duidelijkste e en voorzeggen te verstaan en een belijder v niet, desnietu Profetie staan inadruischi.

Nu hebben verdacht, van te maken; w zou dit metten Maar wel de Hoop en i drukkingen b verkeerde bes alleen daarteg

De tegenw niet „Gode o Gen. 12, of n den zin van C becke: „Mijn niet meer.”

Neen, Godi belofte gespre „kerk van Chr der heidenen; takken van d houwen van d in de kerk va spronkelijken

Natuurlijk kenis van de bespreking, Dit is een l

Ons gaat h van God.”

En wat nu afwijkende n »Christiastie wetten we ze noch eenig bl in al zijn kra weet ook we Chilasme is, van den mee linstische tinc

O